

להזרזת נתן

גליון ק' (שנה ג') ◊ חג הסוכות ◊ חודש תשרי שנת תשפ"ד

תורת נתן

פנינים על המועדים
מספרי "להורות נתן"

מצות סוכה בזכותו של
אברהם

וְאָקְחָה פֶתַח לָחֶם וּגו' (וי"א י"ח,
ה). פירש"י מכאן שצדיקים אומרים מעט ועושים
הרבה.

יש לפרש דאמרו חכמינו ז"ל במדרש תנחומא (שם
ס"ד), אתה אמרת יוקח נא אני נותן לבניך מצות
פסח, אתה אמרת והשענו תחת העץ אני נותן להם
מצות סוכה וכו'.

והיוני מזה דעל ידי דיבור אחד של אברהם זכו
ישראל למצות פסח וסוכה לדורות, ומזה נראה גודל
כחו של דיבור הצדיק שאף דיבור מועט פועל ענינים
גדולים. והיינו צדיקים אומרים מעט ועושים הרבה,
שאמירה קלה ומועטה עושה מעשים גדולים.

ענין עשיית נוי סוכה יותר מבשאר מצוות

יש לעיין הא דמצונו חשיבות לעשות נוי סוכה יותר
מבשאר מצוות אחרות, דבסוכה אמרו (ביצה ל)
סככה כהלכתה ועיטרה בקרמים ובסדינין המצויירין
ותלה בה אגוזים שקדים ואפרסקים ורמונים
ופרכיות ענבים יינות שמנים וסלתות ועטרות
שבילים אסור להסתפק מהן עד מוצאי יו"ט האחרון
של חג, ובשאר מצוות אף שאמרו (שבת קלג:) זה א'
ואנהו, התנאה לפניו במצוות שיעשה לפניו סוכה
נאה ולולב נאה ושופר נאה ציצית נאה ספר תורה
נאה עיין שם, ומכל מקום בסוכה מצונו הידור טפי
לעשות נוי סוכה, יותר מבשאר מצוות.

ונראה על פי אמרם (סוכה יא.) דסוכה היא זכר לענני
הכבוד שעשה הקב"ה לישראל כשיצאו ממצרים,
וכדקיימא לן בשו"ע או"ח (סי' תרכ"ה), והנה ענני
הכבוד הם בזכות אהרן וכמבואר בתענית (ט.) שלשה
פרנסים טובים עמדו להם לישראל אלו הן משה
אהרן ומרים, ושלוש מתנות טובות ניתנו על ידם,
ואלו הן באר וענן ומן, באר בזכות מרים, עמוד ענן
בזכות אהרן, מן בזכות משה, מת אהרן נסתלקו
ענני הכבוד עיין שם, נמצא דסוכה שהיא לזכר ענני
הכבוד היא בבחינת אהרן הכהן. – והנה באהרן הכהן
כתיב (תצוה כ"ח ב') ועשית בגדי קודש לאהרן אחיך
לכבוד ולתפארת, ומבואר דאהרן הכהן הוא בבחינת

שיח מזהר"ן

פנינים מספר
"שיחות מלוא מלכה"

הגה"ק רשכבה"ג רבינו עקיבא איגר זי"ע

אבד"ק פוונא יצ"ו | מאמר ג'

י"ג תשרי

הנה אנו עומדים כעת בערב חג הסוכות, ימים אשר
כל בית ישראל טרודים במצות סוכה וארבעה מינים,
ואעפ"כ אנו מפנים קצת מזמנינו ומשוחחים אודות
גאון ישראל וקדושו רבינו עקיבא איגר זי"ע, ובודאי
הוא מליץ וישר עלינו ומכיר לנו טובה על זה.

ועתה כשאנו עומדים בימים שבין יום הכיפורים לחג
הסוכות, כתב בס' "שבלי הלקט" (סי' שכ"ג) דארבעה
ימים שבין יום הכיפורים לחג הסוכות אין נופלים על
פניהם לפי שבהם נשלם בנין בית המקדש. וצריך
להבין מדוע דוק בארבעה ימים אלו תנכו את בית
המקדש, הרי אמרנו כעת שבימים אלו כולם טרודים
במצוות החג, וכי לא מצאו זמן אחר שבני ישראל
יותר שקטים ושלווים מטרדות המצוות. אמנם באמת
עיקר בית המקדש הוא להביא השראת השכינה בתוך
בני ישראל, כדכתיב (תרומה כה, ח) "ועשו לי מקדש
ושכנתי בתוכם", אבל כדי לזכות להשראת השכינה
צריכים שיהיה אתערותא דלתתא, ועל כן כשבנו כל בני
ישראל את סוכותיהם שהם בחינת צילא דמהימנותא,
כי מראים בזה שאנו חוסים בצילו של הקב"ה כדכתיב
(תהלים כז, ה) "כי יצפני בסוכה ביום רעה וסתירני בסתר
אהלו", לכן דוק אותו זמן מיוחד היה מוכן ומסוגל
לחנוך את בית המקדש, כי עשיית הסוכה של כל בני
ישראל שתכליתה היתה להביא השראת השכינה לכל
אחד בביתו, היא שגרמה לבנין בית המקדש שהוא
השראת השכינה בתוך כלל ישראל, כי כל סוכה יש בה
בחינת בית המקדש, מקום השראת השכינה.

בבחינה זו יש לפרש מדוע נצטוונו דוק בחג הסוכות
לשוש ולשמוח יותר משאר ימים טובים ומועדים
אחרים, כדכתיב (ראה טז, יד) "ושמחת בחגך והיית אך
שמוח", וזה קאי על חג הסוכות, וגם בתפילה אנו מננים
את חג הסוכות "זמן שמחתנו", וטעמא בעי למילתא.
ולדרכינו יש לומר בהקדם מה שמספרים על הרה"ק
הרבי ר' זושא מאניפולי זי"ע, שהיה עני מרוד וכל
היום ישב בבית המדרש ועסק בעבודת קדשו, ופעם
בא אחד מקרוביו לבקרו ומצא את בני ביתו של הרבי
ר' זושא יושבים על הארץ בקור וברעב, ושאל אותם
איפה נמצא אבי המשפחה, והשיבו שהוא יושב בבית
המדרש, ואותו קרוב היה בטוח שימצאוה עם פנים
נפולות על עניו ומצבו השפל, אך למרבה פליאתו
מצאו להרבי ר' זושא שהוא שמוח וטוב לב, ותמה בפניו
היתכן שבני ביתו יושבים בבית בוכים ועצובים ואילו
הוא יושב כאן שמוח וטוב לב, השיב לו הרבי ר' זושא
יסוד גדול, בני ביתי ססומכים רק עלי בדיון הוא שיבכו
ויהיו עצובים, כי אני באמת איני יכול להושיע אותם,
אבל אני שסומך אני ובטוחני על חסדי הקב"ה שהוא
כל יכול, בדיון הוא שאהיה שמוח וטוב לב. והנה כל ימות
השנה כאשר האדם חושב שהוא שומר על עצמו בבית,
אין זה זמן שמחה אמיתית, כי שוא תשועת אדם, אבל
בחג הסוכות שאנו יושבים בצילא דמהימנותא בצילו
של הקב"ה, בזמן זה שפיר אפשר לשמוח באמת, כי
אנו נשענים על הקב"ה שהוא כל יכול.

יפה נדרשת

מיום ראשון של סוכות מחשבין העוונות מחדש - דעושים תשובה מאהבה

וְלִקְחֶתֶם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן פְּרִי עֵץ הָדָר כַּפֹּת תְּמָרִים וְנֶגְפֵי עֵץ עֶבֶת וְעֶרְבֵי נָחַל וְשִׂמְחֶתֶם לָפָנַי ה' אֱלֹהֵיכֶם שְׁבַע יָמִים
(אמור כג, ז).

דבר פלא יש לציין שבימים כ"ה תשרי חל גם יומא דהילולא של הרה"ק רבי לוי יצחק מבארדיטשוב זי"ע בעל "קדושת
לוי", וישנם כמה דברי תורה שגם ה"חתם סופר" וגם ה"קדושת לוי" מתנבאים יחדיו בסגנון אחד.

דוגמא אחת כבר הבאנו פעם בביאור דברי המדרש (פי' אמור) עה"פ (שם כג, ז) "ולקחתם לכם ביום הראשון", וכי ראשון
הוא והלא חמשה עשר יום הוא, אלא ראשון לחשבון עונות. ופירשו בשה"ק "קדושת לוי" (פי' האינו) ובדרשות "חתם
סופר" (חג הסוכות שנת תקצ"ג), כי בימים שבין ראש השנה ליום הכיפורים, כל איש מישראל עניו פקוחות לשוב אל
ד' מפחד השי"ת והדר גאון עוזו מאימת יום הדין, ומי יכול להצטדק בדיון, ולכן עושים תשובה מיראה אשר זדונותיו
נעשים כשגגות וכאמרם ביומא (פי'), אולם אחרי יום הכיפורים, בעת שמגיע חג הסוכות, שאז באים לחסות תחת כנפי

שמאל, וגם מאי קאמר או איטר, דמה ענין איטר לכאן דהא איטר יש לו שתי ידים, ואין לו שייכות לדין זרוע. ויתכן דכונת הרוקח, דגידם שאין לו אלא יד אחת, דהיינו שיש לו רק יד ימין ולא שמאל, אז נוטל לולב ביד ימין והאתרוג בזרוע השמאלית, ויותר טוב ממה שיקח הלולב ואחר כך האתרוג שניהם ביד ימין. או אם אין לו אלא שמאל, אז יקה האתרוג ביד שמאל והלולב בזרוע ימין.

ג) ובשו"ע כתב המחבר (ס"ד) אדם [נראה דצ"ל גידם] שאין לו יד נוטל לולב בזרועו וכן האתרוג. ונראה הכונה, שאם חסר לו יד ימין נוטל את הלולב בזרוע ימין, ואם חסר לו יד שמאל נוטל את האתרוג בזרוע שמאל, ואם חסרים לו שתי הידים נוטל הלולב בזרוע ימין ואת האתרוג בזרוע שמאל. והמג"א שם (סק"ג) כתב דהב"י סובר דתיבת "אלא" יד וכו', שברוקח הוא טעות סופר עיין שם. וצ"ע דבב"י העתיק לשון הרוקח כמו שהוא לפנינו שכתב "שאיין לו אלא יד אחת". ומה שכתב הב"י בשו"ע אדם (או גידם) שאין לו יד הכונה להשמיענו שהזרוע הוא במקום יד, ואם חסר לו יד ימין נוטל הלולב בזרוע ימין, ואם חסר לו יד שמאל נוטל אתרוג בזרוע שמאל, ואם חסרים שתי הידים נוטל שניהם בזרוע זה בימין וזה בשמאל. אבל אין שום הוכחה שהב"י מחק תיבת "אלא" מהרוקח. ומה שהוסיף הרוקח או האיטר, יתכן כונתו שהאיטר לא ישנה משאר בני אדם אלא יטול הלולב בימין דעלמא, דאיטר לא גרע מזרוע, ואם כן כי היכי דחסר לו יד ימין נוטל הלולב בזרוע ימין ואף על גב דזרוע אינו יד כלל, מכל שכן שאיטר יכול לטול ביד ימין דעלמא דלא גרע מזרוע. דזרוע ודאי אין לו חשיבות של יד ואעפ"כ נוטל בזרוע במקום ידו, כמו כן איטר נוטל בידו הימנית של העולם דלא גרע מזרוע. והמג"א ביארו בדרך אחרת ע"ש. ועיין מחצית השקל ולבושי שרד שם. ועיין מג"א שהביא מיבמות (קה א) מי כתיב וחלצה ביד והכי נמי מי כתיב ולקחתם ביד ע"כ ודאי יד אדם נוטל בזרוע עיין שם, וכ"כ הרמ"א. והנה במאירי בסוכה (לו א) כתב, היה גדם ואין לו יד ימין ולא שמאל אוחזין בזרועותיו דלא כתיב ולקחתם ביד אלא ולקחתם, וכמו שאמרנו (ביבמות קה א) ביבמה דגמה שחולצת בשניה מזלזל כתיב וחלצה ביד, ואם היה גדם ביד ימין נראה שנוטל את הכל בשמאל עכ"ל. וזה כדברי המג"א שכתב בדעת הרוקח שאם יש לו יד שמאל או יקה גם את הלולב בשמאל.

(שו"ת להורות נתן - חלק א סימן טו)

א) בטור (ס"ה תרכ"א), ואף אם הוא איטר יד ימין יטול האתרוג בשמאל כל אדם עכ"ד. והב"י כתב, מצאתי שכתב העיטור [ה' תפילין שער ראשון חלק ה'] אהא דת"ר איטר מניח תפילין בימין שהוא שמאל, ומסתברא שתפילין דאורייתא דוקא בימין, אבל לולב דרבנן הוא ומשום חשיבותא, איטר הוא ככל אדם ומניח בימין שהוא לכל אדם עכ"ד. נראה כונת העיטור, דתפילין בעינן דוקא בשמאלו מדאורייתא דכתיב ידכה ודרשינן יד כהה [עיין מנחות לו א], וע"כ באיטר צריך שיהיה על יד כהה ידידה דהיינו ימין כל אדם, אבל הא דלולב בימין אינו מדאורייתא אלא משום חשיבותא דימין אמרו חכמים שיטול לולב בימין [עיין יומא ג' א] בענין חשיבותא דימין, ולכן אזלינן בתר חשיבות ימין דעלמא ויטול לולב בימין כל אדם. ועיין ר"ן חולין (ר"פ ג' תנ"ח) שהקשה בהא דאביעיא שם (צ"ב א) בגיד הנשה אי אזלינן בתר ידידה או בתר מיניה, והלא בתפילין חזינן דאיטר מניח בשמאל ידידה אלמא בתר ידידה אזלינן, ותיירץ דתפילין בשמאל ילפינן מידיכה דמשמע יד כהה שלך, וע"כ בתר ידידה אזלינן עיין שם. ועל פי זה יש להחלק גם בין תפילין ללולב, דבתפילין דכתיב ידכה הכונה יד כהה שלך, וע"כ באיטר אזלינן בתר שמאל ידידה, אבל ללולב אזלינן בתר ימין דעלמא. ויש להעיר מהא דשבת (ק א) דאיטר חייב בכותב בשבת רק שכתב בשמאל ידידה שהוא ימין כל אדם אבל על ימין ידידה לא מחייב עיין שם, אלמא דאע"ג דבשבת לא נאמר ידכה אעפ"כ אזלינן באיטר בתר ידידה ולא בתר עלמא, וצריך לומר דבשבת כיון דבעינן מלאכת מחשבת א"כ נדון כל אחד לפי מלאכת מחשבת ידידה וצ"ע. ועיין שערי תשובה (א"ח ס"ב ב' סק"ג) לענין נעילת מנעל ימין תחילה באיטר עיין שם.

ב) כתב ב"י (ס"ה תרנ"ד) ד"ה כתב הרוקח [ה' סוכות עמוד ק"כ] גידם שאין לו אלא יד אחת נוטל לולב והאתרוג בזרועו, כמו (סנהדרין מה א) גבי אין לו ביהוה נותן על מקומו ודיו, ויותר טוב ממה שיקח הלולב ואחר כך אתרוג, או אם אין לו אלא שמאל או איטר עכ"ד. נראה הכונה, שאם אין לו אלא יד אחת כגון שחסר לו יד ימין, אז נוטל לולב בזרוע ימין, וכן אם חסר לו יד שמאל אז נוטל אתרוג בזרוע שמאל, ויותר טוב ממה שיקח הלולב בשמאל ואחר כך האתרוג אם אין לו ימין, או שיקח לולב בימין ואחר כך האתרוג בימין אם אין לו שמאל. אך לפ"ז צריך עיון מה שהוסיף, או אם אין לו אלא שמאל, הלא כבר כתב דמי שאין לו אלא יד אחת נוטל בזרועו הן אם חסר לו יד ימין והן אם חסר לו יד

דבר בעתו

הענין שאין אוגדים את האתרוג עם שאר המינים

הנה ממצוות חג הסוכות היא לקחת ארבעה מינים, וכמו שנאמר (אמור כ"ג מ) ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר כפות תמרים וענף עץ עבות וערבי נחל ושמתם לפני ה' אלקיכם שבעת ימים. ואמרו חכמינו ז"ל במדרש (ילקוט אמור רמז תרנ"א), פרי עץ הדר אלו ישראל, מה אתרוג זה יש בו ריח ויש בו אוכל, כך ישראל יש בהן בני אדם שהם בעלי תורה ובעלי מעשים טובים. כפות תמרים אלו ישראל, מה תמורה זו יש בה אוכל ואין בה ריח, כך ישראל יש בהן בעלי תורה ואין בהם מעשים טובים. וענף עץ עבות אלו ישראל, מה הדס זה יש בו ריח ואין בו אוכל, כך ישראל יש בהם בני אדם שיש בידיהם מעשים טובים ואין בהם תורה. וערבי נחל אלו ישראל, מה ערבה זו אין בה לא טעם ולא ריח, כך ישראל יש בהן בני אדם שאינם לא בעלי תורה ולא בעלי מעשים, אמר הקב"ה לאבדן אי אפשר, אלא יעשו כולן אגודה אחת והן מכפרין אלו על אלו עכ"ד. ובאמת צריכים להבין, אם רצה הקב"ה שנאגד את כל ארבעת המינים ביחד ויעשו כולם אגודה אחת לעשות רצונן בלבב שלם, אם כן למה אוגדים ביחד את שלשת המינים בלבד, לולב הדס וערבה, אבל את האתרוג, אף שלוקחים בבת אחת עם שאר המינים, אבל הוא נשאר ביד בלא שיאגדוהו עם שלשת המינים האחרים.

אולם גנוזה בזה כונה עמוקה, כי הלולב ההדס והערבה, שהן בלתי שלימים במעלותיהן, לזה חסרה תורה ולזה חסרים מעשים טובים, ומכל שכן הערבה שאין לה כלום, הנה כשיראו שלוקחים אותם יחד עם האתרוג ההדר והמהודר שהוא מושלם בכל המעלות כצדיק גמור, גדול בתורה ובמעשים, הנה יחשבו שגם הם בעלי מעלה כמו האתרוג, שהרי מעמידים את כולם בשורה אחת ואוגדים אותם ביחד, ואם כן תחשוב הערבה, בשביל מה היא צריכה להתיגע ולהשתדל ללמוד תורה ולעסוק במעשים טובים, הלא אני רואה שהנני חשובה לא פחות מהאתרוג. וכדי למנוע טעות זו, אמרה תורה שאמנם נכון שצריכים לקרב את כל שלשת המינים בלתי שלימים אל הצדיק הגמור, הוא האתרוג, בכל זאת נדע שהאתרוג חשוב יותר, והוא הראשון במעלה מכולם, ולכן הוא עומד ביחוד, לומר שהאתרוג הוא הדוגמא לכל האחרים, וממנו ילמדו כל אלו העומדים למטה ממנו, והנה זהו הלמוד להערבה והלולב וההדס, שהם במדרגה פחותה מהאתרוג.

אולם יש בזה לימוד גם להאתרוג, כי נכון שהאתרוג מתקרב אל הפחותים ממנו, ורוצה ללמד אותם תורה ומצוות, בכל זאת צריך האתרוג ליזהר לבל יתקרב יותר מדי, הוא צריך תמיד להיות ביד ומובדל פן ישכח את המוטל עליו, ובמקום שישפיע לטובה על הקטנים ממנו הוא עלול לקבל ח"ו השפעה רעה מהפחותים, ולכן אסור לאגוד את כל המינים יחד, והאתרוג צריך תמיד לשמור על מעלתו המיוחדת.

ויסוד גדול זה צריך להיות תמיד לנגד עיני מי שעוסק בהדרכת אלו ששכחו את דרך התורה. כי נכון שצריכים לקרב את בחינת הערבות, אבל מאוד צריכים ליזהר שלא לאבד את ההדר ואת השלימות של האתרוג.

המשך "יפה נדרשת"

השכינה בצילא דמהימנותא, ועושים מצות ומעשים טובים של חג הסוכות וארבעת המינים, אז עושים כבר תשובה מאהבה אשר זדונותיו נעשים זכויות, ועל כן אז מחשבים מחדש את סכום העוונות, כי הרי כל עון נהפך מעתה לזכות, וככל שירבה חשבון העוונות כן ירבו חשבון המצוות, ולכן ימי חג הסוכות נקראים הם "ראשון לחשבון עוונות", כי אז מתחילים לחשב את העוונות מכיון שכולם נהפכו לזכויות, עכ"ד הקדושים.

וימה אמרתי מכבר לפרש את דברי הנביא (ירמיה ג' ט) "בְּיָמֵי הָהֵם וְעָתָה הִיא נְאֻם ה' יִבְקֹשׁ אֶת עֹן וְיִשְׁאַל אֶת אֲיָיָנוּ וְאֶת חַטָּאת יְהוּדָה וְאֶת תַּעֲרָאֵיהֶּ". ולכאורה יש לתמוה, מדוע יבואו ימים ועיתות שיבקשו את עון ישראל ואת חטאת יהודה, ומה צורך יש בהם.

ולדיכתינו יובן מאוד, כי בעת ההיא יעשו בני ישראל תשובה מאהבה, ואז ירצו ויבקשו לספור את עון ישראל ואת חטאת יהודה, בשביל למנות את מספר העוונות כדי לידע גם את מנין הזכויות שנגדום, אבל לא ימצאו אותם, בגלל שהם כבר נהפכו לזכויות, ואין יותר עוונות וחטאות.

המשך "שיח מוהר"ן"

והנה בשנה זו חל יו"ט ראשון של חג הסוכות בשבת קודש, ולכן גזרו חז"ל (סוכה מ"ב) שלא ליטול את הלולב גזירה שמא ילך אצל בקי ללמוד ויעבידו ארבע אמות ברשות הרבים, וכן בשופר. ולכאורה יש לתמוה טובא על גזירת חז"ל זו, שהרי לגבי תקיעת שופר אנו רגילים שיש בעל תוקע ותיק שבודאי מומחה הוא בתקיעות שופר, וכן בלולב מה צריכים בקיאות גדולה לנענעים ולברכה, ובפרט שאפשר ללמוד הכל לפני החג, ויותר היה לחז"ל לתקן שחוב גדול וקדוש מוטל על כל איש מישראל ללמוד הדק היטב את כל הלכות החג. ונראה, שחז"ל חששו שאפילו שלמד קודם החג ענייני תקיעה ולולב, מכל מקום כאשר יגיע שעת קיום המצוה ירגיש שרוצה לקיים את המצוה בתכלית השלימות עם כל הכוונות, ומרוב התלהבות ורצון לקיים את המצוה תהלכתה, ירוץ אצל החכם הבקי שילמדו כיצד מקיימים את המצוה כהוגן, והנענועים הם למנוע רוחות רעות ולזה צריך כוונה גדולה, וגם הברכה צריכה כוונה נכונה, וגם בתקיעת שופר ישנם רזין דרזין הידועים לבעלי קבלה, ולכן לא סגי במה שלמד ענייני תקיעת שופר או נטילת לולב קודם החג, כי החשש הוא שכאשר יבוא לכלל קיום המצוה, מחמת רוב התלהבות ישכח ששבת היום וירוח אל החכם ללמוד תכונות התקיעות והנענועים. ובהיות שבחג הסוכות הקב"ה ציוה עלינו להיות בשמחה גדולה, א"כ בדין הוא שאנו יכולים לתבוע מהקב"ה בפה מלא שיתן לנו את האמצעים להיות בשמחה, שהרי אי אפשר לשמוח באמת בעת תכיפת הצרות וריבוי הגלות, ואם הקב"ה רוצה שנשמח בחג הסוכות הוא בודאי גם ישפיע בעולם שיוכלו בני ישראל לשמוח בלב שלם בלי טרדות ודאגות שונות. יראה רעוא שזכותו הגדולה של זקנינו מרן רבינו עקיבא איגר ז"ע תעמוד לנו כל הימים, ונזכה ללמוד מדרכיו ולדבוק במעשיו הטובים והישירים, ונזכה בקרוב לביאת משיח צדקינו במהרה בימינו אכ"י.

(י"ג תשרי שנת תשס"ד לפ"ק בישיבת בין הזמנים שע"י בית מדרשינו)